

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2008 m. spalio 23 d.

Palyginti su liepos mėn., 2008–2009 m. šalies ūkio plėtros perspektyvos vertinamos mažiau palankiai: neigiami pokyčiai bus didesni, o ūkio atsigavimas užtruks ilgiau nei anksčiau tikėtasi. BVP augimo prognozės buvo sumažintos dėl išsipildžiusios rizikos veiksnių – ūkio plėtros lėtėjimas vyksta staigiau ir bus gilesnis nei manyta. Tai iš esmės susiję su globalios finansų krizės sąlygomis sparčiai prastėjančiais gyventojų ir įmonių ekonominės raidos lūkesčiais. Prognozių peržiūrėjimą taip pat lemia vis mažiau palanki išorės aplinka. Nors ryškesnių likvidumo suvaržymų Lietuvos bankų sektoriuje kol kas nematyti, pasitikėjimo krizė finansų rinkose ir finansinio svėro mažėjimas pasaulio mastu didina skolinimosi kainą. Daugelio Lietuvos užsienio prekybos partnerių augimo perspektyvos taip pat buvo sumažintos (tam tikrų šalių (pavyzdžiui, Latvijos ir Estijos) – reikšmingai).

Realiojo BVP augimas kiek sulėtėjo ir 2008 m. antrąjį ketvirtį sudarė 5,2 proc. Ūkio plėtros inertiškumą kol kas palaiko namų ūkių vartojimas, tačiau inercijos įtaka sparčiai blėsta, todėl vartojimo lėtėjimas turėtų įgauti pagreitį artimiausiais ketvirčiais. Nors nominaliųjų pajamų augimas dar nelėtėja, vartotojų perkamąją galią sumažino infliacija. Be to, pastaraisiais metais vartojimo augimas viršijo realių pajamų didėjimą dėl grynojo namų ūkiams suteikiamų paskolų srauto. Kainų kritimo lūkesčiai nekilnojamojo turto rinkoje ir blogesnės ūkio raidos perspektyvos stipriai sulėtino ir būsto, ir vartojamųjų paskolų portfelio augimą. Mažėjantis naujai suteikiamų paskolų gyventojams mastas ateinančiais metais sumažins galimybes didinti privatų vartojimą skolinantis, o dėl padidėjusių turimos skolos tvarkymo išlaidų privatus vartojimas kris labiau nei realiosios disponuojamosios pajamos.

Bendrųjų investicijų augimas tapo neigiamas anksčiau nei tikėtasi. Vertinant dabartinę bendrąją ekonominę padėtį ir gerokai prastesnius įmonių pelningumo lūkesčius, prognozuojamu laikotarpiu numatomas investicijų kritimas. Investicijos, susijusios su gyvenamąja ir negyvenamąja statyba, turėtų kristi jau šių metų pabaigoje. Investicijos į transporto priemones turėtų mažėti dėl patiriamų sunkumų su transportu susijusiose veiklose, taip pat dėl griežtėjančių finansavimo sąlygų. Kintant ūkio sektorių struktūrai turėtų atsigauti investicijos į įrenginius, tačiau šių teigiamų tendencijų greičiausiai nebus anksčiau negu 2009 m. antroje pusėje. Kitų metų bendrąsias investicijas neigiamai veiks ir valdžios sektoriaus investicijų kritimas, nes pagal valstybės investicijų 2009–2011 m. programą dalis 2009 m. valdžios sektoriaus investicijų bus perkelta į 2010 m.

Prastesnės užsienio paklausos tendencijos mažina eksporto augimo prognozes. Eksporto didėjimą šiais metais labiausiai skatino atsigavęs mineralinių produktų eksportas, kurio poveikis 2009 m. išblės dėl didesnės lyginamosios bazės. Eksporto, neįskaitant naftos produktų, artimiausių metų perspektyvos mažiau palankios dėl gerokai sumažėsančio išorės paklausos augimo. 2007 m. teigiamų tendencijų buvo ekonomikos ciklų svyravimams mažiau jautriuose sektoriuose (žemės ūkyje ir chemijos pramonėje), tačiau jų perspektyvos taip pat prastesnės. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto augimą turėtų pristabdyti geras pasaulinis derlius, gerokai padidinęs šių produktų pasiūlą, ir pradėjusios kristi pagrindinių žemės ūkio produktų kainos pasaulio rinkose.

Ryškus išorės sektoriaus nesubalansuotumas koreguosis – praėjusiais metais išaugęs einamosios sąskaitos deficitas turėtų sumažėti daugiau negu perpus. Pastaraisiais metais paklausos augimui nemažą įtaką darė importuojamų prekių vartojimas. Mažėjant vidaus paklausai importas taip pat kris.

Lėtėjanti ūkio plėtra mažina įtampą darbo rinkoje. Nors 2008 m. pirmoje pusėje nedarbo lygis padidėjo nežymiai, matyti, kad bendras laisvų darbo vietų lygis krinta. Darbo užmokesčio augimas sulėtėjo, ypač statybų ir finansinio tarpininkavimo sektoriuose, kuriuose atlyginimų augimas pastaraisiais metais buvo sparčiausias. Numatoma, kad darbo išteklių prognozuojamu laikotarpiu persiskirstys mažėjant darbo užmokesčio augimui, o nedarbo lygis kils gana nuosaikiai. Netvarus

darbo užmokesčio augimas, pastaraisiais ketvirčiais apie tris kartus viršijęs darbo našumo didėjimą, 2009 m. stipriai sulėtės iki nežymiai teigiamų rodiklių ir bus mažesnis už darbo našumo augimą. Tikėtina, kad atskiruose sektoriuose kris nominalus darbo užmokestis. Tokias prielaidas leidžia daryti Lietuvos banko balandžio mėn. atliktos įmonių apklausos rezultatai, atskleidę, kad apie ketvirtadalis darbo užmokesčio yra siejama su įmonių veiklos rezultatais. Darbo jėgos emigracija turėtų mažėti ir nebedidinti spaudimo darbo užmokesčiui. Ekonominiai sunkumai šalyse, kurios pastaraisiais metais tapo pagrindinėmis Lietuvos darbo jėgos emigracijos rinkomis, mažina darbo jėgos paklausą ir sudaro sąlygas augti darbo jėgos pasiūlai Lietuvos darbo rinkoje.

Pagrindinis rizikos šaltinis, galintis lemti mažiau palankią ūkio raidą negu numatyta spalio mėn. Lietuvos banko prognozėse, yra susijęs su finansų sektoriumi. Dėl globalios finansų krizės auga kredito išteklių kaina, mažėja kredito prieinamumas. Ilgesnį laiką išliekant įtampai globaliose finansų rinkose privataus sektoriaus kreditavimo galimybės gali būti apribotos labiau nei sumažės šio sektoriaus skolinimosi poreikis. Kita vertus, Lietuvos patronuojančiųjų bankų nuostoliai dėl įvykusių bankų bankrotų kitose valstybėse nereikšmingi, o šalies finansų sistema nesusidūrė su likvidumo trūkumu ir turi gerą paskolų portfelį.

Pasiekusi pastarųjų kelerių metų piką, nuo metų vidurio bendroji metinė infliacija ėmė mažėti. Bendrą kainų augimą pastebimai sumažino pastaruoju metu kritusios degalų kainos ir lėtesnis maisto produktų kainų didėjimas. Grynosios metinės infliacijos lygis nuo liepos mėn. išliko panašus, o bendrąją infliaciją didina administruojamųjų kainų didinimas, ypač šiluminės energijos kainų kėlimas.

2008–2009 m. infliacijos prognozės iš esmės atitinka ankstesnius vertinimus, nors numatoma, kad išorės ir vidaus spaudimas kainoms bus šiek tiek silpnesnis. Po didelės infliacijos 2008 m. prognozuojama, kad vartojimo kainų augimas gerokai sulėtės. Vienas iš pagrindinių mažesnės infliacijos veiksnių ateinančiais metais bus nuslopęs vidaus paklausos ir darbo sąnaudų spaudimas. Žaliavų kainų įtaka taip pat nuosaikiai blėsta keičiantis pasaulio ekonomikos tendencijoms. Pastaraisiais mėnesiais pasaulio rinkose mažėjančios pagrindinių žemės ūkio produktų kainos turėtų prisidėti prie lėtesnio kainų augimo Lietuvoje, o stiprūs pasaulinės naftos kainos pokyčiai keičia rinkos lūkesčius dėl naftos kainos perspektyvų prognozuojamu laikotarpiu. Staigių žaliavų kainų svyravimų tikimybė tebėra didelė, todėl neapibrėžtumas dėl infliacijos perspektyvų, susijęs su pasaulinių kainų kitimu, išlieka. 2009 m. infliacija gali būti didesnė negu numatyta ir dėl didėjančių dujų, o dėl to ir šildymo energijos, kainų.

NUMATOMA LIETUVOS EKONOMIKOS RAIDA 2008–2009 M.

	2008 m. spalio mėn. prognozė			Palyginta su 2008 m. liepos mėn.		
	2007	2008*	2009*	2007	2008*	2009*
Kainų ir sąnaudų kaita (procentai, pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija (apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą)	5,8	11,6	6,9	0,0	-0,2	-0,9
BVP defliatorius	8,8	11,9	2,7	0,2	-0,3	-3,9
Darbo užmokestis (kompensacija vienam dirbančiajam)	16,2	21,6	3,5	0,0	3,6	-2,2
Importo defliatorius	4,0	8,8	1,0	-0,1	-3,5	-6,3
Eksporto defliatorius	4,6	12,6	1,4	0,0	-4,6	-6,8
Ekonominis aktyvumas (lyginamosiomis kainomis, procentai, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas	8,9	4,2	1,2	0,1	-1,8	-3,0
Privataus vartojimo išlaidos	11,6	4,8	-4,7	0,0	-2,5	-7,4
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	3,3	5,7	2,2	-0,5	-0,4	-0,8
Bendras pagrindinio kapitalo formavimas	20,8	-3,7	-6,7	5,0	-7,7	-8,6
Prekių ir paslaugų eksportas	4,3	12,3	3,8	-0,4	1,9	-4,9
Prekių ir paslaugų importas	11,6	12,0	-4,5	2,5	-2,4	-9,4
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (procentai, palyginta su darbo jėga)	4,3	5,4	7,9	0,0	-0,1	1,9
Užimtieji (procentai, pokytis per metus)	2,3	-1,9	-2,9	0,0	-0,7	-2,3
Išorės sektorius (procentai, palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	-13,4	-11,8	-6,0	-1,4	0,7	3,9
Einamosios sąskaitos balansas	-14,6	-13,0	-6,2	-1,4	0,5	4,6
Einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas	-12,6	-10,6	-4,1	-1,4	0,7	4,5

* prognozė